

BIOTSKA RAZNOVRSTNOST, RABA ZEMLJIŠČ IN GOZDARSTVO

Konferenca Združenih narodov o okolju in razvoju iz leta 1992 je bila zaradi sprejetja Konvencije o biološki raznovrstnosti pomemben korak naprej k ohranitvi biotske raznovrstnosti in varstvu narave. Evropska unija ima pomembno mednarodno vlogo pri iskanju rešitev za težave, kot so izgubljanje biotske raznovrstnosti, podnebne spremembe in uničevanje tropskih deževnih pragozdov. Leta 2011 se je zavezala, da bo do leta 2020 na svojem območju ustavila izgubljanje biotske raznovrstnosti in slabšanje ekosistemskih storitev. Izpolniti pa je treba še druge cilje, določene v direktivi o habitatih ali konvenciji o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES). Globalni pariški sporazum, dosežen decembra 2015, o blaženju posledic podnebnih sprememb in pozneje sprejeta zakonodaja EU o izvajanju tega sporazuma naj bi pozitivno vplivala na ohranjanje biotske raznovrstnosti v naslednjih desetletjih. Od leta 1992 je program LIFE najpomembnejši finančni instrument za zaščito biotske raznovrstnosti in varstvo gozdov EU.

PRAVNA PODLAGA

Členi 3, 11 in 191 do 193 Pogodbe o delovanju Evropske unije.

SPLOŠNO OZADJE

Konferenca Združenih narodov o okolju in razvoju, ki je potekala leta 1992 v Rio de Janeiru, je privedla do sprejetja okvirne konvencije o podnebnih spremembah, konvencije o biološki raznovrstnosti, deklaracije iz Ria, izjave o gozdnih načelih ter programa Agenda 21. Konvencijo o biološki raznovrstnosti dopolnjujeta dva pomembna protokola: kartagenski protokol o biološki varnosti, ki je bil sprejet leta 2000 in začel veljati leta 2003, za zaščito biotske raznovrstnosti pred morebitnimi tveganji, ki jih predstavljajo živi organizmi, spremenjeni z uporabo moderne tehnologije; in nagojski protokol o dostopu in delitvi koristi, ki je bil sprejet leta 2010 in začel veljati leta 2014, njegov cilj pa je zagotoviti večjo pravno varnost in preglednost za ponudnike in uporabnike genskih virov. Generalna skupščina Združenih narodov je leto 2010 razglasila za leto biotske raznovrstnosti. A kot je razvidno iz tretje napovedi o svetovni biotski raznovrstnosti, ki jo je objavil sekretariat konvencije o biološki raznovrstnosti, cilj biotske raznovrstnosti za leto 2010 ni bil dosežen. Pogodbenice konvencije o biološki raznovrstnosti so na zasedanju v Nagoji (prefektura Aiči, Japonska) sprejele tudi revidiran strateški načrt, ki vključuje nove cilje o biotski

raznovernosti iz Aičija: 20 ambicioznih ciljev, porazdeljenih v pet strateških ciljev za zaščito biotske raznovernosti do leta 2020, kar je del strateškega načrta na področju biotske raznovernosti v obdobju 2011–2020.

Program Združenih narodov za okolje ocenjuje, da je z ozemelj nekaterih evropskih držav popolnoma izginilo že do 24 % vrst, ki pripadajo na primer skupinam metuljev, ptic in sesalcev. Po podatkih, ki jih od leta 2007 objavlja Mednarodna zveza za ohranjanje narave, je v Evropi ogroženih 23 % dvoživk, 19 % plazilcev, 15 % sesalcev in 13 % ptic. Evropska unija je podpisnica naslednjih konvencij: ramsarske konvencije o zaščiti mokrišč (februar 1971), konvencije o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (marec 1973), bonske konvencije o varstvu selitvenih vrst prostoživečih živali (junij 1979), bernske konvencije o varstvu prostoživečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov (1982), konvencije iz Ria de Janeira (junij 1992), pa tudi, helsinške konvencije o varstvu morskega okolja območja Baltika (1974), barcelonske konvencije o Sredozemskem morju (1976), in konvencije o varstvu Alp (1991). Evropsko unijo zavezuje tudi aarhuska konvencija, ki določa dostop javnosti do informacij o okolju, njeno udeležbo pri odločanju in dostop do pravnega varstva v okoljskih zadevah.

Mednarodna skupnost si na podlagi okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja prizadeva zmanjšati emisije toplogrednih plinov. Razvite države morajo v skladu s kjotskim protokolom k tej okvirni konvenciji zmanjšati emisije toplogrednih plinov do leta 2020. Pogodbenice okvirne konvencije o spremembi podnebja so decembra 2015 sprejele pariški sporazum, tj. pravno zavezujoč podnebni sporazum, ki velja za vse države, njegov cilj pa je omejiti globalno segrevanje ozračja za precej manj kot 2 stopinji Celzija in po možnosti za manj kot 1,5 stopinje Celzija. Pobuda REDD+ v okviru te konvencije zagotavlja instrumente za boj proti krčenju in propadanju gozdov na tropskih območjih. Poleg tega je v pariškem sporazumu, sprejetem v okviru te konvencije, poudarjena nadvse pomembna vloga sektorja rabe zemljišč pri doseganju dolgoročnih ciljev blažitve podnebnih sprememb.

CILJI IN DOSEŽKI

A. Akcijski načrti za biotsko raznovernost

Maja 2007 je Komisija sprejela sporočilo z naslovom Zaustavitev izgube biotske raznovernosti do leta 2010 in pozneje – Ohranjanje storitev ekosistemov za blaginjo ljudi, ki vključuje akcijski načrt EU za doseganje potrebne zaščite biotske raznovernosti. Ker ni bilo verjetno, da bo EU dosegla cilje za leto 2010 o ustavitvi upadanja biotske raznovernosti, je Komisija je junija 2011 sprejela novo strategijo za zaustavitev izgubljanja biotske raznovernosti in slabšanja ekosistemskih storitev v EU do leta 2020 in za njihovo obnovitev, ob povečanju prispevka EU k preprečevanju izgubljanja biotske raznovernosti na svetovni ravni. Svet je decembra 2011 potrdil strategijo EU za biotsko raznovernost do leta 2020 in njenih šest ciljev: celovito izvajanje naravovarstvene zakonodaje EU za zaščito biotske raznovernosti, boljša zaščita ekosistemov in uporaba zelene infrastrukture v večji meri, več trajnostnega kmetijstva in gozdarstva; boljše upravljanje staležev rib, strožji nadzor invazivnih tujerodnih vrst, in večji prispevek EU k zaustavitvi svetovne izgube biotske raznovernosti. V novi strategiji EU za biotsko raznovernost do leta 2020 je poleg

ciljev za leto 2020 opredeljena vizija za leto 2050, ki se glasi: „Do leta 2050 so biotska raznolikost Evropske unije ter ekosistemske storitve, ki jih zagotavlja, tj. njen naravni kapital, zavarovane, ocenjene in na primeren način obnovljene zaradi lastne vrednosti biotske raznovrstnosti in zaradi njene nepogrešljivosti za človekovo blaginjo in gospodarsko uspešnost ter tako, da se bomo izognili uničujočim spremembam, povezanim z izgubo biotske raznovrstnosti“.

B. Ohranjanje naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst

Direktiva o habitatih (Direktiva 92/43 o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst, spremenjena z Direktivo 97/62) je vzpostavila evropsko omrežje Natura 2000. Ta zajema „območja v interesu Skupnosti/posebna ohranitvena območja“, ki jih določijo države članice, ter „posebna območja varstva“, razvrščena v skladu z Direktivo 79/409/EGS o ohranjanju prostoživečih ptic. S skupno površino več kot 850.000 km² je to največje usklajeno omrežje zaščitene območij na svetu. Cilj direktive o habitatih je predvsem spodbujati ohranjanje biotske raznovrstnosti, hkrati pa upoštevati gospodarske, socialne, kulturne in regionalne zahteve. Spremenjena direktiva o pticah (2009/147) zajema varstvo, upravljanje in nadzor (prostoživečih) ptic, pa tudi pravila za trajnostni lov.

C. Invazivne tujerodne vrste

Eden od šestih ciljev strategije EU za biotsko raznovrstnost do leta 2020 je strožji nadzor invazivnih tujerodnih vrst. Te vsako leto v EU povzročijo škodo v višini več milijard EUR, ki pa se ne nanaša le na ekosisteme, temveč tudi na kmetijske rastline in rejne živali. Invazivne tujerodne vrste so namreč moteče za lokalno ekologijo in vplivajo na zdravje ljudi. Glavni element Uredbe (EU) št. 1143/2014 o preprečevanju in obvladovanju vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst je seznam invazivnih tujerodnih vrst, ki zadevajo Unijo. Z uredbo se skuša – s preprečevanjem, zgodnjim opozarjanjem in hitrim ukrepanjem – zaščititi biotsko raznovrstnost domorodnih vrst ter čim bolj zmanjšati in omiliti vliv invazivnih tujerodnih vrst na zdravje ljudi in gospodarstvo. Kar pomeni, da bodo morale države članice vzpostaviti sisteme nadzora in akcijske načrte.

D. Dostop in delitev koristi

Komisija je po sprejetju nagojskega protokola o dostopu oktobra 2012 podala predlog, da bi določili zavezujoče zahteve za dostop do genskih virov v državi izvora in zagotovili pošteno in pravično delitev koristi, ki izhajajo iz njihove uporabe. Po dogovoru med Parlamentom in Svetom je bila sprejeta Uredba (EU) št. 511/2014. Na te sprejete uredbe se lahko genski viri in z njimi povezano tradicionalno znanje prenašajo in uporabljajo v skladu s pogoji, dogovorjenimi med uporabniki (podjetja, zasebni zbiratelji in ustanove) in organi države izvora.

E. Izkoriščanje prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst ter trgovina z njimi

Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES) ureja mednarodno trgovino, zlasti (ponovni) izvoz in uvoz živih in mrtvih živali in rastlin ter njihovih delov in izdelkov iz njih, in sicer na podlagi sistema dovoljenj in potrdil. Osnovna Uredba (ES) št. 338/97 o varstvu prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst z zakonsko ureditvijo trgovine z njimi uveljavlja cilje, načela in določbe

konvencije CITES v pravu EU. Če je treba spremeniti seznam vrst iz prilog k Uredbi Sveta (ES) št. 338/97, na primer zaradi izvajanja sklepov konference pogodbenic CITES v zvezi s seznamom, se to stori z izvedbeno uredbo Komisije, kot je denimo Uredba Komisije (ES) št. 865/2006, ki določa podrobna pravila za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 338/97 in določb CITES. Novejši primer je Izvedbena uredba Komisije (EU) 2017/1915 o prepovedi vnosa osebkov nekaterih prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst v Unijo.

F. Biotska raznovrstnost, povezana z dobrobitjo živali

Direktiva 1999/22 določa minimalne standarde za nastanitev in oskrbo živali v živalskih vrtovih ter krepí vlogo živalskih vrtov pri ohranjanju biotske raznovrstnosti, ohranja pa tudi njihovo vlogo pri izobraževanju in raziskavah. Komisija je sprejela akcijski načrt za zaščito in dobro počutje živali 2006–2010 ([COM\(2006\)0013](#)), ki podpira načelo treh R-jev (Replacement, Reduction, Refinement), tj. nadomestitev, zmanjšanje in izboljšanje uporabe živali za raziskave. Direktiva 2010/63/EU o zaščiti živali, ki se uporabljajo v znanstvene namene (s katero se razveljavlja Direktiva 86/609), temelji na tem načelu treh R-jev in je začela veljati 1. januarja 2013. Poleg tega je cilj Uredbe (ES) št. 1007/2009 zagotoviti, da proizvodi iz tujin niso več dostopni na trgu EU.

G. Morska biotska raznovrstnost

Morska biotska raznovrstnost spada v področje uporabe akcijskih načrtov biotske raznovrstnosti za naravne vire in ribištvo. V okviru pregleda strategije EU za biotsko raznovrstnost se poudarja pomen „dobrega ekološkega stanja“ morij in obalnih območij za spodbujanje biotske raznovrstnosti. Poleg tega je julija 2008 začela veljati direktiva o morski strategiji (Direktiva 2008/56/ES). Njen namen je bil do leta 2020 zagotoviti dobro stanje morskih voda EU in zaščititi osnovo virov, od katere so odvisne gospodarske in socialne dejavnosti, povezane z morjem.

H. Gozdovi

Gozdovi pokrivajo skoraj 30 % površine omrežja Natura 2000. Varstvu gozdov je namenjenih več ukrepov. Uredbi 3528/86 in 2158/92 o varstvu gozdov EU pred onesnaženostjo in požari, ki sta prenehali veljati leta 2002, sta bili vključeni v Uredbo (ES) št. 2152/2003 (Forest Focus). Z Uredbo Sveta 1615/89 je bil vzpostavljen evropski gozdarski informacijski in komunikacijski sistem za gozdarski sektor. Septembra 2013 je Komisija sprejela sporočilo z naslovom Nova gozdarska strategija EU: za gozdove in gozdarski sektor. Sledili so sklepi, ki jih je 19. maja 2014 sprejel Svet in v njih poudaril pomen gozdarskega sektorja za EU in ključno vlogo gozdov pri omogočanju strukturne preobrazbe družbe v smeri gospodarstva, ki temelji na rabi biomase. Uredba EU o lesu (Uredba (EU) št. 995/2010) določa obveznosti gospodarskih subjektov, ki dajejo les in lesne proizvode na trg EU. Da bi preprečili trgovino z nezakonito pridobljenim lesom in lesnih proizvodov, ta uredba vključuje glavne obveznosti in prepoveduje dajanje nezakonito pridobljenega lesa in lesnih proizvodov prvič na trg EU.

I. Raba zemljišč, sprememba rabe zemljišč in gozdarstvo (LULUCF)

Sektor rabe zemljišč, spremembe rabe zemljišč in gozdarstva zajema rabo tal, dreves, rastlin biomase. Zanj je zlasti značilno, da povzroča emisije toplogrednih plinov, a je tudi sposoben absorbirati CO₂ iz ozračja. Države članice so se s kjotskim protokolom

zavezale, da bodo do leta 2020 zagotovile, da se bo količina emisij, ki nastaja pri rabi zemljišč, nadomestila z absorpcijo enake količine CO₂, kar je mogoče storiti z dodatnimi ukrepi v tem sektorju. Evropska unija zdaj skuša to tako imenovano načelo o nepresežku emisij vključiti v pravo EU za obdobje 2021–2030 in tako prizadevanja EU za zmanjšanje emisij prvič vključujejo tudi rabo zemljišč, spremembo rabe zemljišč in gozdarstvo. Z Uredbo (EU) 2018/841 o vključitvi emisij toplogrednih plinov in odvzemov zaradi rabe zemljišč, spremembe rabe zemljišč in gozdarstva v okvir podnebne in energetske politike do leta 2030, ki je bila sprejeta maja 2018 in je začela veljati 9. junija 2018, se uveljavlja dogovor, ki so ga voditelji EU dosegli oktobra 2014, da bi morali vsi sektorji prispevati k doseganju ciljev EU o zmanjšanju toplogrednih plinov do leta 2030. Na podlagi te uredbe je treba v obdobju 2021–2030 količino emisij toplogrednih plinov zaradi rabe zemljišč, spremembe rabe zemljišč in gozdarstva izravnati z odvzemom vsaj tolikšne količine CO₂ iz ozračja.

J. Finančni instrumenti

Od leta 1992 je program LIFE finančni instrument EU za okolje. Ohranitev narave in biotska raznovrstnost sta bila vključena v podprograme za štiri že zaključene faze. Komisija upravlja program LIFE, v okviru katerega se podpirajo projekti v državah članicah in državah, ki niso članice EU. Peta faza tega programa (ki se je začela z Uredbo (EU) št. 1293/2013 in zajema obdobje 2014–2020) vključuje dva podprograma, in sicer o podnebnju in okolju. Za področje narave in biotske raznovrstnosti, ki sodita v podprogram o okolju, je na voljo proračun v višini 1155 milijonov EUR, V okviru kmetijskih in ribiških politik, kohezijskih in strukturnih skladov in večletnih raziskovalnih programov so bile sprejete še druge možnosti financiranja v podporo biotski raznovrstnosti.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Parlament kot sozakonodajalec že dolgo podpira politike EU o zaščiti biotske raznovrstnosti in podnebnih spremembah. Septembra 2010 je sprejel resolucijo o izvajanju zakonodaje s področja ohranjanja biotske raznovrstnosti^[1] z vidika cilja po letu 2010. Izrazil je globoko zaskrbljenost nad pomanjkanjem občutka za nujnost preprečevanja izgube biotske raznovrstnosti v mednarodnem političnem programu ter pozval k boljšemu upravljanju biotske raznovrstnosti v notranjih in zunanjih odnosih.

Komisija je v začetku leta 2016 začela akcijski načrt proti nedovoljeni trgovini s prostoživečimi rastlinskimi in živalskimi vrstami, ki ga morajo EU in države članice izvesti do leta 2020. Parlament je novembra 2016 sprejel resolucijo^[2] v odgovor na ta akcijski načrt, katerega cilj je zaježiti organizirani in uničujoč kriminal, ki ogroža biotsko raznovrstnost, saj je veliko vrst zaradi tega kriminala tik pred izumrtjem. Akcijski načrt določa naslednje tri prednostne naloge: preprečevanje, izvrševanje in sodelovanje. V njem je bil poudarjen pomen globalnega sodelovanja med izvornimi, tranzitnimi in namembnimi državami. Parlament je oktobra 2016^[3] in oktobra 2017^[4] sprejel resoluciji, s katerima je nasprotoval odobritvi gensko spremenjenih organizmov (koruze, soje itd.)

[1] Sprejeta besedila, [P7_TA\(2010\)0325](#).

[2] Sprejeta besedila, [P8_TA\(2016\)0454](#).

[3] Sprejeta besedila, [P8_TA\(2016\)0388](#).

[4] Sprejeta besedila, [P8_TA\(2017\)0378](#).

s strani Komisije in se zavzemal za lažjo prepoved gojenja teh organizmov v državah članicah v skladu s cilji zaščite biotske raznovrstnosti, narave in tal.

V resoluciji z dne 14. oktobra 2018 z naslovom Na poti k novemu mednarodnemu podnebnemu sporazumu v Parizu^[5] je pozval k sporazumu, ki bo celovito zajel vse sektorje, in poudaril, da ima uporaba zemljišč velik potencial za stroškovno učinkovito blaženje podnebnih sprememb in povečanje odpornosti. Poleg tega je v resoluciji z dne 28. aprila 2015 o novi gozdarski strategiji EU: za gozdove in gozdarski sektor^[6] poudaril, da lahko ima trajnostno upravljanje gozdov pomembno vlogo pri zmanjšanju emisij toplogrednih plinov.

Georgios Amanatidis
05/2019

[5] Sprejeta besedila, [P8_TA\(2015\)0359](#).

[6] Sprejeta besedila, [P8_TA\(2015\)0109](#).

